

Dieuwke
Winsemius

Marijke
Meu

Stammoeder van het
huis Oranje-Nassau

HISTORISCHE
ROMAN

MARIJKE MEU

In de reeks historische romans van Uitgeverij Zomer & Keuning
verscheen ook:

- *Tussen rang en stand*, Marja Visscher
- *Last en liefde*, Henriëtte de Smet
- *Maannachten*, Marja Visscher

Dieuwke Winsemius

MARIJKE MEU

Uitgeverij Zomer & Keuning

ISBN 9789401912778

ISBN e-book 9789401912785

NUR 342

Herziene uitgave © 2018 Uitgeverij Zomer & Keuning

Postbus 13288, 3507 LG Utrecht

Oorspronkelijke uitgave © 1970, uitgeverij Callenbach, Nijkerk. In
heruitgave © 1976 bij Wever, Franeker en in 1986 bij Uitgeverij Kok,
Kampen.

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagbeeld ©Fries Museum, Leeuwarden | Collectie Het Koninklijk
Fries Genootschap

www.zomerenkeuning.nl

Alle rechten voorbehouden

WOORD VOORAF

Tot het schrijven van haar eerste historische roman, *Marijke Meu*, werd Dieuwke Winsemius eind jaren zestig van de vorige eeuw aangespoord door haar vader. Die had zich er als rechtgeaarde Fries aan geërgerd dat een radiopresentator Willem van Oranje als voorvader van de toenmalige koningin Juliana had aangeduid, terwijl de vorstin volgens hem niet van ‘de Zwijger’ maar van de ‘Friese Nassaus’ afstamde. De Oranjeopvolging ging na het kinderloos overlijden van koning-stadhouder Willem III in 1702 inderdaad over op Johan Willem Friso van Nassau-Dietz die in Friesland het stadhouderschap bekleedde, maar deze prins (en daarmee op haar beurt koningin Juliana als diens nakomeling) stamde zelf ook wel degelijk af van de ‘Vader des Vaderlands’.

Hoewel de vader van Dieuwke zich op dit punt dus vergiste, wist hij haar dankzij die misvatting over de afstamming wel te enthousiasmeren om eens een boek te schrijven over de echtgenote van Johan Willem Friso: Maria Louise van Hessen-Kassel (1688-1765), door de Friezen liefkozend ‘Marijke Meu’ genoemd. Vader en dochter bezochten samen het Fries Museum en het Princessehof, het vroegere paleisje van de prinses in Leeuwarden, waarna Dieuwke zich grondig in het leven van deze bijzondere vrouw verdiepte.

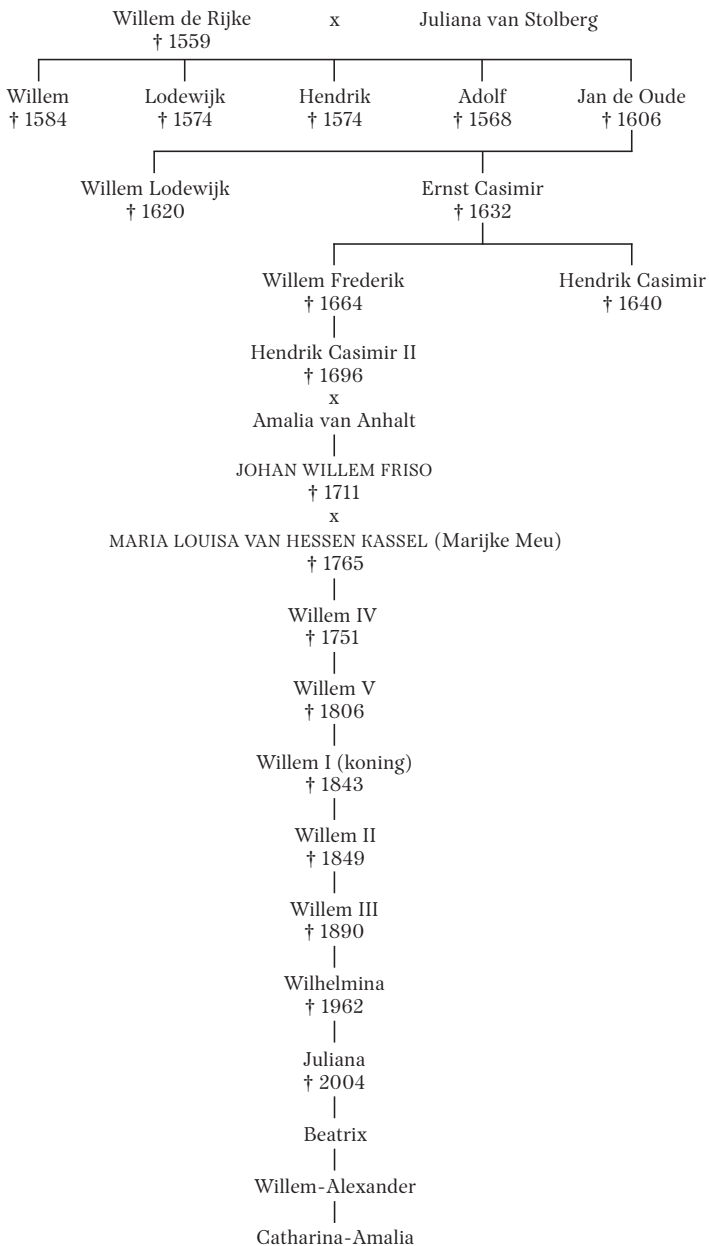
Zo bestudeerde zij vele brieven van en aan Maria Louise in het Koninklijk Huis Archief in Den Haag. Een journalist die blijkbaar in de veronderstelling verkeerde dat koningin Juliana die brieven ergens in een ladekast ten paleize bewaarde, meldde zelfs vol bewondering dat de schrijfster maar liefst dertig keer een hele dag ‘op Soestdijk’ was geweest om de correspondentie door te nemen. Zo ver ging het niet, maar Dieuwke Winsemius kreeg van koningin Juliana dus wel toestemming het archief in Den Haag te raadplegen en bovendien om *Marijke Meu* aan haar op te dragen. De eerste druk van het boek verscheen in 1970.

Na haar eerste historische roman, raakte Dieuwke Winsemius verslingerd aan het genre en schreef, naast haar vele andere boeken, nog een zestal romans over sterke vrouwen uit de vaderlandse geschiedenis, van Amalia van Solms tot Kaat Mossel.

Een historische roman was voor Winsemius ‘een verhaal waarbij je niet met de historische feiten sjoemelt, maar dat je wel met behulp van je eigen fantasie aankleedt’. Zo’n aankleding stuit bij historici onherroepelijk op bezwaren en deze klonken in hun besprekingen van *Marijke Meu* door: ‘Meer roman dan historie’, oordeelde een van hen. Maar Dieuwke Winsemius schreef niet voor historici. Haar voornaamste drijfveer was het verlangen ‘mensen een beetje begrip voor de geschiedenis bij te brengen’, zo verklaarde ze in een interview, want ‘als je geen geschiedenis hebt, heb je geen geweten.’

Arnout van Cruyningen

*Aan Hare Majesteit Koningin Juliana wordt
met Haar toestemming dit werk opgedragen
door de schrijfster.*

Stamboom Huis van Oranje Nassau

Madame Mes tres Chers Mère

Quelque faible que je sois comme V. A. S. le
remarquera aisément a mon écriture
je n'ai pourtant pas voulu manquer
d'informer moi même V. A. S. du commen-
cement de ma convalescence, j'ai été très
mal et n'ai pas cru en revenir mais Dieu
a eu pitié de moi dans sa miséricorde
et m'a rendu a la vie, je te salue
être plus long. j'ai l'honneur d'être avec
un profond respect

De V. A. S.

Le très humble très obéi
sant serviteur et fils
Prince Bernard

Handwritten date: 31 Oct 1747
1747
M. S. Princesse d'Orange

Monsieur Mon tres Cher et
tres honore Fils

La separation d'aujourd'hui me fut si sensible
que par les larmes je fus incapable de dire les senti-
ments de Mon coeur pour votre Cheris perlonne
mais je suis Navree encor de me voir ^{partir}
partir votre Altesse quoique la grande gloire
avec lequel votre Voiection vous appelle
faire le voyage met une Sufufente raison
de my delivrer cela ne laiffe point de me donner
des Sujets de combatre bien des Circonstances qui
me peuve attrister je prie le Seigneur de me
Donner

les force Nefaire pour me soutenir De Corps
et d'Esprit, mais ma plus grande Ardeur de
prière sera de faire des prière quil veuille
le Seigneur vous assiste Mon tres cher Fil
en tout, et quil luy plaise de continuer de
et sans des longues Annee encor je me Confie
que la Providence sera votre et garde en toute
vostre voyage et que elle vous protegera en tout
lieux Ayez toujours cet Confiance en luy
Auffie comme vous me lavez temoingne votre
Attende Ny la Mienne ne serons jamais

divole (Conservez moy votre précieuse Amitié
et Souvenir Je suis Avec toute la tendresse
et Maternel ^{Amitié} jusqu'à mon dernier Soupir

Monsieur Mon très très honore
et cher Fil

le frère de

Van Santea mes a la Haye

pour de le de

Commende a

Votre protection

de votre Altesse

Votre très Devoué et tendre
fidell Mene

M. Princeps d'Orange
1711

Die de Wet verlaeten prijzen den
godlosen, maer die de Wet bewaren,
men gen sig in strijt tegens hen.

De quade liden en verstaan het recht
niet maer die den Heeren zoeken vent
staem alles.

W. C. H. F. V. Orange

Hier Lieve Grootmama

Ik hoop dat Grootmama nog gezond zijt
en Bedanke U voor de Presenten,
ze zijn mij zeer aangenaam; Reoma.
mandere. vordert mij in Uwe aanden
ginge; Myn klein Doertje is zeer
gezond en groeit wd. Hier mede
blyse met veel Liefde

Prinses Orange

PROT MAMMAL
LC RUAEN KIE

8. 9 Junian
1753

WOTDANGHI

MINENVEN
BRIEHEFT
GESTOEGE

HEPT
Prins van Oranje
Willem Lodovick

a la grande debonerte et je lui avec tout les sentimen
ment que je luy doit Inviolablement

Madame

Le votre Altesse Royale

La tres humble et tres Obeyssante
Servante et fille de la Mere

Mre Orange

HOOFDSTUK 1

Het was de laatste zondag van het jaar 1709. Leeuwarden leek een andere stad nu de doordeweekse drukte van de markten en winkels plaats had gemaakt voor de rust van de zondag. Waar anders kooplieden luidkeels hun waren aanprezen, liepen nu stemmig geklede mannen. In plaats van ijverige dienstboden, die de koperen kloppers aan de voordeuren poetsten, zag men nette weesmeisjes in hun roodgebiesde dracht over straat gaan.

De snerpande kou, die met de wind uit het oosten kwam, deed de kerkmensen haast maken. Niet dat het in de holle Jacobijnerkerk ooit behaaglijk was, maar als de koster de grote, buikige kachels flink opgestookt had, was het er allicht beter dan buiten.

De klokken beierden over de stad. Joris en Albertien Geurts liepen stevig door. Joris droeg de eiken kerkstoof, die hij zelf uitgesneden had, aan het koperen handvat. In de test had hij een aangegloeide turf met een laagje as bedekt, zodat de wind hem niet aan kon wakkeren.

De kleine Annebet, evenals haar moeder keurig in het zwart, liep tussen hen in. Ze had een fluwelen hoedje met linten op haar blonde krullen, haar wipneus was rood van de kou. Ze schoof een koude hand bij haar moeder in de bontmof. Moeder Albertien kriebelde in haar hand. ‘Zo, mamselleke.’

‘Fijn, hè?’ gniffelde Annebet. Ze nestelde haar knuistje in moeders warme hand. ‘Kom er ook in, vader. De hele familie in de mof,’ grapte ze.

‘Zullen we dat maar niet doen?’ zei vader Joris. ‘Ik heb mijn handen vol aan de stoof en het kerkboek. En bovendien, wat zouden de mensen wel zeggen?’

Annebet trok haar neusje in rimpels. Pff, het was zeker heel belangrijk wat de mensen zeiden. Bah, altijd stijf naast elkaar lopen als je naar de kerk ging. Zij zou best willen hollen. Of hinken. Met een scheef oogje keek ze naar moeder. Gelukkig kon die niet gedachten lezen. Stel je voor, hinken op zondag! Maar als zij later groot was, liet ze haar kinderen wél spelen op zondag. Achter het huis, zodat de mensen er niets van konden zeggen. Kijk, daar hield ze warempel zelf ook rekening met wat de mensen zouden zeggen.

Ze kwamen bij de kerk. Vader Joris nam zijn hoed af voor de domineesvrouw, moeder Albertien knikte. Annebet keek naar de schuine steunmuren van de kerk. Er speelden nu geen kinderen. Berend, haar vriendje, kon tot boven bij de ramen komen als hij een lange aanloop nam. Zij kwam nooit hoger dan drie stapjes.

Het was koud in de kerk. Je zag de adem van de mensen net als bij de paarden, die de vader van Berend besloeg. Annebet bibberde.

Vader zette de stoof op moeders plaats voor hij naar de manenkant ging. Op moeders bank lag een zwart kussen met op de hoek een zilveren G geborduurd. Het orgel speelde zacht.

‘Kom maar dicht tegen mij aan,’ fluisterde moeder. Ze schoof haar voeten opzij, Annebet kon er nu net naast op de stoof. Moeder klikte de zilveren sloten van het psalmboek los en ze zocht naar de psalm die het eerst gezongen werd. Aan de pilaren hingen zwarte bordjes, waarop alle psalmen met krijt geschreven stonden.

Door de zolen van haar rijglaarsjes heen voelde Annebet de warmte. Ze rilde even, zo heerlijk was het.

Toen werd het orgel stil, de voorlezer ging achter zijn lessenaar staan. Hij kneep een brilletje op zijn neus.

Annebet keek rond. Achterin zat vader. Op de voorste banken zaten de gardeleden en de leden van de hofhouding. Ze gluurde naar boven zonder haar hoofd echt om te draaien. Jammer, de bank van de prinses was leeg. Bijna leeg tenminste. Er zat maar één dame, een freule van prinses Amalia. Ze zag er helemaal niet uit als een freule, vond Annebet. Bij freule dacht je aan een mooie, deftige dame met een vriendelijk gezicht. Vriendelijk en vrolijk. Wat beginnen er veel fijne woorden met v-r of f-r, dacht ze. Vriendelijk en vrolijk, fraai en fris, vreugde en vroom.

Maar deze freule had een pikneus. En haar mond stond zuur. Net of ze een hekel had aan de hele wereld.

Prinses Amalia was er niet en ook geen van de prinsessen. Nu kon zij ze ook niet bekijken. Anders was de bank altijd vol prachtige japonnen en hoeden, waaronder de pijpenkrullen en dubbele vlechten uitpiepten.

Annebet stootte haar moeder aan om te vragen waarom de Nassaubank leeg was, maar moeder Albertien schudde haar hoofd. Sst, de voorlezer was begonnen, dominee kon nu ieder ogenblik komen.

Meestal deed Annebet wat spelletjes in zichzelf, dan was het stilzitten zo moeilijk niet. Ze keek naar haar adem, die in kleine pufwolkjes uit haar mond kwam. Ze telde de kaarsen en de orgelpijpen, en hoeveel mannen er zaten te slapen. Soms viel ze zelf in slaap en schudde moeder haar weer wakker.

‘Wat was het daar koud,’ zei iedereen, toen na anderhalf uur de kerkdeuren weer open waren gegaan. ‘Gauw naar huis en lekker de kachel opstoken.’

De hofmeester in zijn lange, zwarte pelerinemantel spoedde zich door de Kerkstraat naar het Hof van Zijne Genade, zoals het paleis van de stadhouder werd genoemd. Hij was door en door koud

geworden. De koster had niet veel moeite gedaan de grote kerk te verwarmen. Natuurlijk wist hij dat de prinses douairière vertrokken was en had hij zich niet uitgesloofd.

Hofmeester Vegelin groette vriendelijk links en rechts. Hij liet zich nooit naar de kerk rijden, al was hem dat wel toegestaan. Maar 's zondags was hij graag één met de andere gemeenteleden. De meesten kende hij persoonlijk, hem kenden ze allemaal.

De kerk was goed bezet, dacht hij. Alleen de prinsenbank was kaal geweest. Maar volgende week zou die weer dienstdoen. Gelukkig. Prinses Maria Louise van Hessen-Kassel, nu prinses van Oranje en Nassau, zou er dan zitten met haar echtgenoot. De enige bank in de kerk waar mannen en vrouwen naast elkaar zaten.

Hij had haar ontmoet toen hij voor de eerste kennismaking met de prins naar Hessen-Kassel was gereisd. Een allerliefst, eenvoudig meisje, met een intelligent gezicht, dat nieuwsgieriger was naar de huwelijkskandidaat dan de prins naar zijn mogelijke bruid. Tijdens dit bezoek had zij zich doen kennen als een volmaakte en charmante gastvrouw, die haar moeder in alle werk terzijde stond. Daarbij gaf ze blijk van een helder inzicht in de Europese zaken. Johan Willem Friso zou het slechter kunnen treffen.

Vegelin glimlachte toen hij terugdacht aan die eerste maal. De prins had niet veel haast gehad een vrouw te zoeken. Zijn leven als vrijgezel beviel hem uitstekend. Maar zijn moeder had erop aangedrongen. Het werd tijd om voor een stamhouder te zorgen. Zij was het die de Hessische prinses had uitgekozen. Een meisje met een vrome moeder, van wie gezegd werd dat zij ernaar streefde haar dochters op te voeden tot goede christenen en tegelijk tot waardige echtgenoten voor de protestantse Europese vorsten.

De landgraaf van Hessen-Kassel was een invloedrijk man. Hij leverde de meeste huursoldaten voor de geallieerde legers, een bijzondere positie in deze tijd van oorlog. Lodewijk de Veertiende van Frankrijk en zijn kleinzoon Filips van Anjou op de Spaanse troon bedreigden het militaire evenwicht in Europa. Een man

die de soldaten voor het leger van de keizer op de been bracht, was dus van groot belang. Alleen Engeland en Holland al had hij voorzien van tienduizend mannen. Ja, de prinses douairière had het goed gezien: een verbintenis tussen haar zoon en de dochter van deze man kon de positie van de prins in het geallieerde kamp alleen maar versterken. Voorzichtig als zij was, stuurde ze eerst een afgezant, de heer Van Mansbergen, om eens poolshoogte te nemen, en de berichten die deze terugbracht, waren onverdeeld gunstig.

Toen de prins van haar plannen hoorde, schreef hij zijn moeder gelaten:

‘Ik blijf bij hetgeen ik Uwe Hoogheid bij mijn vertrek heb gezegd, dat ik haar zal nemen, als U haar een geschikte partij voor mij vindt. Maar op één voorwaarde, dat ik mij niet met de prinses behoef te verloven voordat ik haar gezien heb.’

Stel je voor, had hij gedacht, ze kon wel mismaakt zijn of een stinkende adem hebben! Gelukkig bleek dat niet het geval, Maria Louise was bevallig en opgewekt, een meisje om verliefd op te worden.

Op het ogenblik dat Vegelin langs de wacht naar binnen wandelde, hield een koets stil voor het Stadhouders Hof¹. Freule Gelcama, kortgeleden aangesteld als hofdame van prinses douairière Amalia, stapte uit. Vegelin maakte een buiging, maar zonder die te beantwoorden ging de freule hooghartig langs hem heen, haar spitse kin in de lucht.

Wel nu nog mooier, dacht de hofmeester. Wat een heks! Ze is natuurlijk nog verontwaardigd om de reprimande die ik haar gaf na het afscheidsfeest van de prinsessen.

1 Het Stadhouders Hof werd in de volksmond 'het Hof' genoemd.

Stammoeder van de Oranjes

Marijke Meu, dat betekent ‘tante Marijke’. Eigenlijk heette ze Maria Louise van Hessen-Kassel, maar die naam paste niet echt bij haar. Daarvoor was ze te eenvoudig en innemend. Tegelijkertijd heeft Marijke Meu in haar leven veel voor elkaar gekregen. Na het overlijden van haar man Johan Willem Friso in het jaar 1711 – ze waren net twee jaar getrouwd en Marijke was moeder van twee jonge kinderen – werd zij regentes en kreeg ze ook bestuurlijke taken. Daar was ze niet op voorbereid, maar ze pakte het aan. Deze roman gaat over een bijzondere vrouw die maar liefst tweemaal regentes was, en die de draad vormde die Willem van Oranje verbond met ons tegenwoordige koningshuis.

Dieuwke Winsemius (1916-2013) verwierf in de jaren zeventig en tachtig bekendheid met historische romans over Oranjeprinsessen. *Marijke Meu* is er daar een van. Winsemius was gefascineerd door de geschiedenis en wilde mensen graag begrip voor het verleden bijbrengen. Historicus Arnout van Cruyningen schreef een nieuw voorwoord bij deze roman, die oorspronkelijk verscheen in 1970.

NUR 342

9 789401 912778